

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 114 1993

Svenska Litteratursällskapet

Detta verk har digitaliserats. Bilderna av den tryckta texten har tolkats maskinellt (OCR-tolkats) för att skapa en sökbar text som ligger osynlig bakom bilden. Den maskinellt tolkade texten kan innehålla fel.

REDAKTIONSKOMMITTÉ

Göteborg: Lars Lönnroth, Stina Hansson

Lund: Ulla-Britta Lagerroth, Margareta Wirmark

Stockholm: Inge Jonsson, Kjell Espmark, Ulf Boëthius

Umeå: Sverker R. Ek

Uppsala: Bengt Landgren, Johan Svedjedal

Redaktör: Docent Ulf Wittrock, Litteraturvetenskapliga institutionen,
Slottet ing. AO, 752 37 Uppsala

Distribution: Svenska Litteratursällskapet,
Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. AO, 752 37 Uppsala

Utgiven med understöd av

Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet

Bidrag till *Samlaren* bör vara maskinskrivna med dubbla radavstånd och eventuella noter skall vara samlade i slutet av uppsatsen. Titlar och citat bör vara väl kontrollerade. Observera att korrekturändringar inte kan göras mot manuskript.

ISBN 91-87666-08-01

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by

Fälths Tryckeri, Värnamo 1994

Jensen vågar skriva utifrån den subjektiva positionen, som boken blir en så stark och omtumlande läsoplevelse.

Föga förvånande upptäcker det kvinnliga ögat att Homeros spektrum, då det gäller att skildra mäns och kvinnors erfarenheter »er meget bredere, end hvad et mandsdomineret fags forskning har haft øje for» (s. 11). Vad som däremot förvånar är *hur* inskränkt och snävt det manliga perspektivet känns, då man får ta del av de pregnantia bilder av kvinnlig erfarenhet som Minna Skafta Jensen hjälper oss att upptäcka.

Ty kvinnorna har ett eget liv, även i dessa krigets och männens texter. Inte i förgrunden – så fylld av skrik, ävlan och tumult. Men i tystnaden och saknaden. De finns i männens skugga. De finns i den halvt fördolda diskursen.

Björn Sundberg

Magnus Wistrand: *Entertainment and Violence in Ancient Rome. The Attitudes of Roman Writers of the first Century A.D.* Acta Universitatis Gothoburgensis. 1992.

Hur en rad samtida romerska författare förhöll sig till vad som utspelade sig på *arena, scaena, circus* och *stadium* granskar Magnus Wistrand i sin fängslande studie *Entertainment and Violence in Ancient Rome*. Kejsar Augustus var frikostig med att erbjuda det romerska folket underhållning och Juvenalis berör i ett bekant yttrande bittert dess upptagenhet av bröd och skådespel (*panem et circenses*). Wistrand som har inriktat sig på en rad välkända författare från det första århundradet av vår tideräkning gör visserligen strax den reflexionen att man i stor utsträckning förhöll sig neutral till de olika företeelserna; »most of the authors do not seem to have been interested in entertainment at all». När författarna verkligen ger uttryck åt sina åsikter intar de överlag en mer eller mindre negativ attityd som skiftar med vad slags underhållning som det är fråga om. Gentemot underhållningsvåldet på arenan, gladiatorspel o.s.v., hade de romerska skribenterna föga att invända. Wistrand vänder sig mot den enligt hans mening felaktiga uppfattningen att Seneca skulle ömka sig över avrättningen av mördare och rövare – också exekutioner hörde till underhållningen på arenan. Vad Seneca menade var att dessa företeelser saknade moraliskt upplyftande kvaliteter. I Senecas stoiska företällningsvärld fanns över huvud ingen plats för medlidande; det var något som tvärtom för honom framstod som en moralisk defekt.

Wistrand har primärt varit inriktad på »violent Roman entertainment» men han fann det befogat att bredda undersökningen. »Still, violent Roman entertainment has a special interest precisely because it is so repulsive». I sin notapparat gör Wistrand en liten utläggning om hur man inom modern forskning ser på underhållningsvåldet och dess inverkan på åskådarna. Plinius prisade kejsar Trajanus för att denne utan skrupler tog vara på de uppfostrande effekterna i

gladiatorspelen där som han konstaterar rentav slavar och brottslingar kunde lägga sitt dödsförakt i dagen. Han talar om »vackra sår» (*pulchra vulnera*) och ger därmed »vackra» en mer moralisk än estetisk innebörd. *Martialis* excellerar i sina epigram med allehanda allegoriska tolkningar, exempelvis av lejonens till synes lekfulla uppträdande gentemot harar. Det gav en illustration till kejsarens storsinhet, framhöll han. Också i de grymma avrättningarna av brottslingar fann han en symbolisk potential. Bara *Juvenalis* bryter sig ut ur mönstret med sin renodlat negativa och föraktfulla inställning till vad som förevar på arenan.

Teatern stod lågt i kurs hos de behandlade författarna. Wistrand betecknar deras inställning som »remarkably uniform». Populära bland massorna, vulgus, stämplades skådespelarnas, histrionernas och övriga aktörers uppträdanden som depraverade och ovärdiga. Det väcker anstöt hos historikern *Suetonius* att kejsar Nero i egen hög person bevittnade teaterföreställningar. *Suetonius* uppehåller sig också vid den tumultariska oredan som gärna uppstod på teatern.

Skådespelarna stod över huvud lågt i den sociala hierarkin. På grundval av ett magert textmaterial finner Wistrand det dock möjligt att företa vissa distinktioner: »Pliny, Seneca and Martial are clearly more tolerant than Tacitus, who is consistently opposed to it». Seneca hämtar anmärkningsvärt ofta sina exempel från teatern. Man kan inte vara allvarlig jämt, reflekterar han med *Plinius*; i en av sina epistlar medgav denne att han fann nöje i alla slag av *innocentia* (*remissio* (harmlös förströelse) som t.ex. att lyssna på komedier och beskåda mimer. »Pliny's main objections to the theatre is its lack of *severitas* and *gravitas*.» Det var en high brow-attityd som författarna överlag intog.

Ulf Wittrock

Stephen A. Mitchell; *Heroic Sagas and Ballads*. Cornell University Press 1991.

Jesse L. Byock, *Medieval Iceland*. University of California Press 1988.

»Heroic Sagas» i titeln på Mitchells bok svarar mot vad som på isländska brukar kallas *fornaldarsögur* – eller kanske snarare de traditioner som de bygger på. Mitchell definierar kortfattat denna genre inom Islands rika medeltidslitteratur som »Old Icelandic prose narratives based on traditional heroic themes, whose numerous fabulous episodes and motifs create an atmosphere of unreality» (27). Därmed avgränsas genren från de mera realistiska islänningasagorna, också med en mindre träffande term kallade släkt- eller ättesagor. De sistnämnda handlar som bekant om islänningars liv och leverne från den norska landtagningen (isl. *landnám*), som tog sin början mot slutet av 800-talet, och till ca 1030, då kristendomen var införd på Island, alltså en period på bortåt 200 år.

Fornaldarsagorna (isl. *fornöld* forntid) rör sig med en tid före landtagningen, då det ännu inte fanns några »islänningar», även om sagorna ibland leder